

competences of the new Ukrainian school (hereinafter NUS). As part of the experiment, we created the educational and rehabilitation neighbourhood of inclusive education. At the premises of Terebovlia Educational Complex, we formed a team of psychological and pedagogical support for all neighbourhood institutions with inclusive form of training. The activity of the team will ensure the complexity and continuity of diagnostic and correctional, social, psychological and pedagogical, physical, medical and rehabilitation assistance to create optimal conditions for the development of students with special educational needs and their effective integration into society. The creation of such a team will enable psychological and pedagogical support of correctional training and guidance of children with special educational needs, who study in inclusive educational environments of pre-school and secondary schools of Ternopil Oblast. Basing on extensive experience of working with children with special educational needs, the staff of the establishment will provide qualified advisory services to other educational institutions with inclusive learning for the organisation of the educational process of children with special educational needs and formation of their natural and mathematical competences.

The article presents the stages of the experiment, i.e.: organisational and preparatory, diagnostic and planning, conducting (forming) and control-generalising (reflexive) ones. The authors outlined the components of key competence, namely "scientific understanding of nature and modern technologies and ability to apply them in practice" and defined the main tasks as follows: development of person-centred sphere of children of the institution; provision of cognitive development and differentiated approach to each student taking into account their psychophysical possibilities; development of the emotional and volitional sphere of children with special educational needs; the development of the motivational and personal sphere of the students of the Terebovlia Educational Complex and neighbourhood schools; provision of correctional and diagnostic approach to children with special educational needs.

The acquirement of competence will become the foundation for further successful socialisation and adaptation of children with special educational needs in society.

Key words: inclusive neighbourhood, key competences, children with special educational needs.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2018 р.

Статтю прийнято до друку 15.12.2018 р.

УДК 376.1-056.36-053.4

Боряк О.В. oksana_boriak@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ТА КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті презентовано педагогічну технологію формування та корекції мовленнєвої діяльності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями, алгоритм її впровадження. Запропоновану технологію покладено в основу функціональної системи формування та корекції мовленнєвої діяльності учнів підготовчих – четвертих класів із легким та помірним ступенем розумової відсталості.

Апробація ефективності процесу формування та корекції мовленнєвої діяльності, а також педагогічна інтерпретація можливостей використання корекційно-формуального навчання в освітньому процесі спеціальних закладів загальної середньої освіти сприяло розробленню педагогічної технології та визначенню науково-методичних засад її реалізації.

Урахування індивідуальних психофізичних можливостей учнів забезпечує оптимальну динаміку розвитку мовленнєвої діяльності, зміст навчання передбачає варіативність його використання в початковій школі (на основі можливості перерозподілу навчального матеріалу). Дотримання алгоритму поетапного формування та корекції як основи розвитку мовленнєвої діяльності розглядається з точки зору урахування пізнавальних та мовленнєвих можливостей дітей із інтелектуальними порушеннями.

Ключові слова: спеціальні заклади загальної середньої освіти, діти з інтелектуальними порушеннями, молодший шкільний вік, функціональна система формування та корекції мовленнєвої діяльності, педагогічна технологія.

Процес формування та корекції мовленнєвої діяльності, а також педагогічна інтерпретація можливостей використання корекційно-формуального навчання в освітньому процесі спеціальних закладів загальної середньої освіти (СЗЗСО) сприяло розробленню педагогічної технології та визначенню науково-методичних засад її реалізації. Запропонована педагогічна технологія була покладена в основу формуально-корекційного блоку навчального експерименту апробації функціональної системи формування та корекції мовленнєвої діяльності дітей із інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку (ДІП МШВ) – учнів підготовчих – четвертих класів з легким та помірним ступенем розумової відсталості.

Сьогодні серед наукових досліджень педагогічного спрямування спостерігається стійка тенденція поширення поняття «педагогічна технологія». Існують певні варіанти його трактування.

Технологія – це сукупність прийомів, що використовуються в певній справі, майстерності,

мистецтві [3].

За визначенням Б. Лихачова, педагогічна технологія – це сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компоновку форм, методів, засобів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу [3].

На думку О. Беспалько, педагогічна технологія – це змістовна техніка реалізації навчального процесу [3].

В. Монахов вважає, що педагогічна технологія – це продумана в усіх деталях модель сумісної педагогічної діяльності щодо проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для вчителя й учнів [3].

Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), трактує поняття «педагогічна технологія» як системний метод створення, впровадження та визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти [3].

У наукових роботах М. Кларін, педагогічна технологія позначає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей [3].

Метою цієї статті є визначення та обґрунтування педагогічної технології формування та корекції мовленнєвої діяльності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями у межах навчально-експериментальної функціональної системи.

У межах дослідження ми вважаємо доцільним визначити педагогічну технологію як спеціальний набір форм, методів, засобів, прийомів навчання й виховних засобів, що системно використовуються в освітньому процесі на основі декларованих психолого-педагогічних установок, що завжди призводять до досягнення прогнозованого освітнього результату з допустимою нормою відхилення [6, с. 9].

Педагогічна технологія процесу формування та корекції мовленнєвої діяльності передбачає певну структуру та складається з таких компонентів: інтегративної моделі процесу формування та корекції мовленнєвої діяльності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями (розумовою відсталістю), алгоритму її впровадження; програмно-методичного забезпечення процесу формування та корекції мовленнєвої діяльності на основі варіативно-модульного навчання (розвиток мовлення); забезпечення корекційно-розвивального впливу на основі реалізації освітніх і корекційно-розвивальних програм; методичних рекомендацій для педагогів і батьків щодо підвищення ефективності формування та корекції мовленнєвої діяльності в ДІП молодшого шкільного віку; навчальної програми підготовки й підвищення кваліфікації фахівців.

Розроблена педагогічна технологія передбачає підвищення результативності процесу формування й корекції мовленнєвої діяльності молодших школярів з ІП. Урахування індивідуальних психофізичних можливостей учнів забезпечує оптимальну динаміку розвитку мовленнєвої діяльності; зміст навчання передбачає варіативність його використання в початковій школі (на основі можливості перерозподілу навчального матеріалу відповідно до психофізичних можливостей молодших школярів). Дотримання алгоритму поетапного формування та корекції як основи розвитку мовленнєвої діяльності розглядається з точки зору урахування психофізичних (пізнавальних, психічних, мовленнєвих) можливостей ДІП. Формування та корекція мовленнєвої діяльності є важливою умовою досягнення кінцевих результатів мовленнєвої комунікації, вдосконалення процесів життєзабезпечення школярів.

Реалізація технології здійснюється на основі забезпечення корекційно-розвивальної спрямованості формування мовленнєвої діяльності зазначеної категорії дітей з урахуванням розвитку різних сфер особистості: *пізнавальної* (розв'язування в процесі мовленнєвої діяльності пізнавальних завдань у наочно-дійовому, наочно-образному та вербально-логічному плані; дотримання етапів оволодіння й удосконалення усного та писемного мовлення; формування й удосконалення усного зв'язного мовлення із задіянням провідних пізнавальних (мисленнєвих) процесів); *сенсомоторної* (формування вмій звукобуквенного та звукоскладового аналізу, оволодіння лексико-граматичною стороною мовлення на основі слухової, тактильної, зорової чутливості; розвиток дрібної моторики пальців і кистей рук; навичок процесів читання й письма); *емоційно-вольової* (формування інтонаційно-мелодійної сторони мовлення, з метою висловлювання та розуміння відчуттів і емоцій; розвиток небайдужого ставлення до персонажів під час

прослуховування й переказу текстів, які містять емоційно забарвлені компоненти, акцентують на них увагу, відтворюють більшу виразність, ніж інші частини тексту; розвиток тенденції співпереживання та співчуття, яке є більш тонким і глибинним проявом емпатії); *особистісної* (формування позитивного ставлення до вживання мовлення як засобу комунікації, готовності доводити розпочатий вислів до кінця; усвідомленої навчально-практично мовленнєвої діяльності тощо); *соціальної поведінки* (формування системи свідомості (знання, переживання, оцінки, звички, цінності, прагнення, внутрішні регулятори вчинків), усвідомлення й узагальнення соціально ціннісних поведінкових актів, дій, почуттів через мовленнєву діяльність).

Розроблена педагогічна технологія містить певну етапність формування й корекції мовленнєвої діяльності на різних етапах навчання (пропедевтично-обов'язковий, змістовно-корекційний, функціонально-мовленнєвий), де учні опановують усіма необхідними теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками щодо діа-, монологічного типу мовлення, зв'язного усного та писемного мовлення, вживання мовлення як засобу комунікації.

У межах педагогічної технології цілісної системи формування та корекції мовленнєвої діяльності ДІП МШВ нами була розроблена інтегрована модель і алгоритм її впровадження.

Теоретична функція моделі ґрунтується на тому, що вона має наукове значення, описує процеси в навчальній діяльності шкільної практики, загальні закономірності побудови навчального процесу не тільки на уроках із розвитку мовлення, але й на інших предметах (письмо, читання, «Я у світі», математика, малювання), розкриває сутність такого явища, як розвиток мовлення учня, науково її обґрунтовує, визначає спільні закономірності. Модель проектує взаємозв'язки, описує актуальний стан, визначає умови, етапи діяльності, які допомагають будувати освітній процес, спрямований на досягнення мети – формування й корекцію мовленнєвої діяльності.

У дослідженнях Ю. Ляного поданий детальний опис визначення поняття «модель» [2, с. 268-271]. Автор зазначає, що «моделювання у педагогічних дослідженнях є вищою і особливою наочністю, засобом упорядкування інформації, що дозволяє ґрунтовніше та глибше розкрити сутність явища, яке вивчається» [2, с. 269].

Далі автор наголошує, що на думку Т. Володимирової, «модель є образно уявлений або матеріально реалізований аналог – цільова педагогічна програма, що відтворює досліджуваний об'єкт і здатна забезпечити заміну його таким чином, що з'являється можливість отримати нову інформацію про цей об'єкт» [2, с. 269]. Вчена вважає, що ця стадія педагогічного проектування моделі може бути: 1) описом змісту і текстовою інформацією, яка містить основні принципи перетворення освіти, етапи та технології перетворення, зв'язки між проблемою, змістом, засобами його переробки і результатами; 2) визначальною структурою, яка має склад та ієрархію взаємопов'язаних компонентів системи; 3) функціональною або функціонально-динамічною, в якій використовуються схеми і порівняльні таблиці, що дають опис зв'язків елементів і засобів функціонування системи; 4) евристичною, яка подає принципи побудови системи професійної підготовки; 5) інтеграційною, яка містить компоненти декількох або усіх видів моделей [2, с. 269].

Для створення моделі використовується метод моделювання. У межах нашої навчально-експериментальної роботи моделювання в загально-пізнавальному плані передбачає дослідження загального аспекту пізнавального процесу навчання, а в спеціальному – характеризує спосіб професійного пізнання та сприяє формуванню й корекції мовленнєвої діяльності зазначеної категорії дітей. З філософських позицій моделювання розглядається як прийом спрощення та схематизації, що полегшує процес пізнання оточуючої дійсності. З точки зору педагогіки моделювання дозволяє розв'язати важливі завдання: аналізувати систему освітнього процесу по-частинах; відбирати, узагальнювати й оцінювати навчальний матеріал; використовувати різноманітні форми, методи й засоби навчання; перевіряти критерії об'єктивності оцінки сформованості знань, умінь, навичок учасників навчально-корекційного процесу [5].

Технологічна функція моделі складається з того, що вона дозволяє педагогові здійснювати практичну діяльність, а саме – розробляти методичні матеріали (навчальні плани, навчально-дидактичні матеріали), оперуючи при цьому концепціями, що мають нормативне значення.

Алгоритм упровадження інтегрованої моделі в навчально-корекційний процес (етапність процесу формування й корекції мовленнєвої діяльності, принципи побудови уроку з розвитку мовлення, умови реалізації моделі в навчальному процесі тощо) забезпечує технологічність висунутих положень.

Теоретична основа побудови інтегрованої моделі переходить в практичну (технологічну) частину (алгоритм упровадження). Основна ідея покладена в основу моделі, ґрунтується на тому, що мовленнєва діяльність формується за рахунок пізнавальної діяльності. Тобто формування й корекція одного виду діяльності призводить до розвитку іншого [4].

Результати теоретичного аналізу й результати власної педагогічної діяльності дозволили побудувати модель педагогічної технології, яка була покладена в основу формуально-корекційного блоку технологічного модулю цілісної системи діагностики, формування й корекції мовленнєвої діяльності ДІПР молодшого шкільного віку.

Нами було виділено три етапи: *пропедевтично-обов'язковий* (підготовчий), *змістовно-корекційний* (основний), *функціонально-мовленнєвий* (заклучний). Кожний із вищезазначених етапів роботи має власну мету й завдання. Одночасно всі визначені етапи включають напрями, зміст, методи та прийоми, які підпорядковані спільній меті й спрямовані на вирішення конкретних логопедичних завдань.

В основу педагогічної технології покладений формуально-корекційний розвиток загальноприйнятих чотирьох видів мовленнєвої діяльності, які і стали її провідними напрямками: слухання-аудіювання (розуміння), говоріння, читання, письмо й формування на цій основі вживання мовлення як засобу комунікації. Підґрунтям для впровадження вище зазначених напрямів стало цілеспрямоване формування й розвиток складових підсистем функціональної системи мови та мовлення: семіотичної підсистеми на експресивному й імпресивному рівнях; підсистеми програмування, інтерпретації мовленнєвих актів і регуляційної підсистеми.

У процесі навчання відбувається становлення комунікативної особистості дитини з інтелектуальними порушеннями, здатної до самостійної (інколи за допомогою дорослого) мовної, мовленнєвої, читацької діяльності та спілкування. Паралельно нами були визначені психолого-педагогічні умови та алгоритм впровадження педагогічної технології.

Відповідно до вище викладеного нами запропоновано алгоритм процесу формування й корекції мовленнєвої діяльності ДІП МШВ. Алгоритм був розроблений для кожного із зазначених вище етапів процесу формування й корекції та включав відповідні методи, прийоми й форми навчання, мав мету та завдання. Завдання алгоритму співпадали зі змістом кожного з визначених етапів.

Алгоритм розроблявся відповідно до порушень мовлення зазначеної категорії дітей: ДІП, які мають фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ), системний недорозвиток мовлення (СНМ), порушення писемного мовлення (дислексії та/або дисграфії). Зміст роботи з формування та корекції мовленнєвої діяльності з урахуванням наступних алгоритмів подано в таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Алгоритм впровадження педагогічної технології формування та корекції мовленнєвої діяльності ДІП молодшого шкільного віку (підготовчі, 1 – 4 класи)

Клас	Вид порушення мовленнєвої діяльності				
	ДІП з ФФНМ	ДІП з СНМ			ДІП з порушеннями писемного мовлення
		легкий	Середній	тяжкий	
0	Розвиток звукової сторони мовлення й формування фонетичної компетентності	Формування у взаємозв'язку лексико-граматичних, фонетико-фонематичних процесів як основних компонентів усного мовлення	Формування фонетико-фонематичних процесів, розширення пасивного словника, формування звуковимовної сторони мовлення: голосних, приголосних звуків раннього онтогенезу	Розвиток розуміння зверненого мовлення, фізіологічного та мовленнєвого слуху на рівні розрізнення немовленнєвих і мовленнєвих звуків, звуконаслідування	Створення умов для розвитку дрібної моторики, зорового-просторового сприймання й зорово-моторної координації, просторово-графічної орієнтації, навички правильно тримати олівець і ручку

1	Розвиток звукової сторони мовлення, фонематичних процесів, навичок звукового аналізу	Формування лексико-граматичних і фонетико-фонематичних складових, зв'язного мовлення	Формування початкових фонетичних уявлень і понять: «звуки мовлення», «голосні», «приголосні», умінь правильно визначати перший голосний у слові	Формування звуковимови приголосних звуків, автоматизації голосних, розширення пасивного і активного словника	Формування навичок слухання-говоріння, фонематичного слуху, уявлень про наголошений і ненаголошений склад
2	Розвиток звукової сторони мовлення, фонематичних процесів, навичок звукового аналізу й синтезу	Корекція фонетико-фонематичної сторони мовлення, зокрема вимови голосних і приголосних звуків та просодичних компонентів (тембру, інтонації), а також лексико-граматичної будови зв'язного мовлення	Формування звукової сторони мовлення, фонематичних процесів, навичок звукового та складового аналізу й синтезу, диференціація звуків у вимові (твердих і м'яких) і на слух (дзвінких і глухих) приголосних схожих за артикуляційно-акустичними ознаками	Корекція порушення вимови кожного звуку й автоматизації поставлених звуків; розвиток навичок звукового та складового аналізу, синтезу	Формування початкових фонетичних уявлень і понять, умінь правильно здійснювати звуковий, складовий, звуко-буквений аналіз
3	Формування навичок звуко-буквеного аналізу й синтезу, автоматизація звуків у складах, словах	Формування навичок звуко-складового аналізу й синтезу слів; уміння диференціювати голосні та приголосні звуки, букви в усному й писемному мовленні; диференціювати дзвінки та глухі; тверді та м'які приголосні звуки; вдосконалювати навички правопису голосних і приголосних букв, складів, слів, речень	Корекція порушень усного зв'язного мовлення, розвиток лексико-граматичної сторони й формування: діа-, монологічного мовлення	Корекція порушення вимови кожного звуку й автоматизації поставлених звуків; розвиток навичок звукового та складового аналізу, синтезу	Корекція порушення механізмів, що забезпечують оволодіння процесом читання й письма на фонетико-фонематичному, лексико-граматичному та синтаксичному рівнях
4	Автоматизація та диференціація звуків у словах, реченнях, зв'язному мовленні	Вдосконалення лексико-граматичних засобів мовлення й адекватного використання їх у різних ситуаціях спілкування	Розвиток зв'язного усного мовлення на основі корекції та формування лексико-граматично сторони мовлення; формування навичок словозміни та словотворення, усунення аграматизмів	Автоматизація та диференціація звуків мовлення в словах, реченнях; формування навичок читання й письма	Корекція порушень читання й письма при різних формах дислексії та дисграфії, оволодіння навичками читання й письма

Під час розробки педагогічної технології формування та корекції мовленнєвої діяльності ДІП молодшого шкільного віку нами було визначено й обґрунтовано психолого-педагогічні умови її впровадження.

У контексті дослідження ми розглядаємо психолого-педагогічні умови як сукупність зовнішніх обставин, свідомо сконструйованих педагогом відповідно до конкретного корекційно-педагогічного процесу, що мотивують індивіда (суб'єкта) до діяльності під час вирішення поставлених корекційно-педагогічних завдань [1]. Нами були визначені та обґрунтовані психолого-педагогічні умови здійснення процесу формування й корекції мовленнєвої діяльності ДІП молодшого шкільного віку, серед яких ми виділили:

1) *зовнішні* (або організаційно-дидактичні) умови: *організаційні* (створення спеціального навчально-корекційного середовища, постановка мети й завдань формувально-корекційного процесу); *змістовні* (створення специфічного педагогічного інструментарію: здійснення керування та контролю за процесом навчання); *матеріально-технічні* (залучення всіх засобів корекції: вербальних і невербальних); *особистісні*: особистість учителя-логопеда (дефектолога) (високий рівень кваліфікаційної підготовки, здійснення міжпредметних зв'язків);

2) *внутрішні* умови, до них ми віднесли: створення позитивної *мотивації* та відповідного емоційного стану з метою усвідомлення кожною дитиною необхідності проведення спеціальної корекційно-розвивальної роботи, вироблення внутрішньої (прояви пізнавальної активності під час навчальної діяльності) та зовнішньої мотивації (вироблення потреби особистості в мовленнєвій діяльності, прагнення до досягнення вищого рівня мовленнєвого розвитку); *урахування індивідуальних особливостей розвитку* (психологічних, пізнавальних, мовленнєвих); *самостійна пізнавальна та мовленнєва активність учнів* (згідно з діяльнісним підходом формування й корекція мовленнєвої діяльності відбувається тільки під час самостійної активності пізнавальної діяльності).

Відповідно до розробленого нами педагогічної технології цілісної системи діагностики, формування та корекції мовленнєвої діяльності ДІП молодшого шкільного віку змістом програмово-методичного забезпечення процесу формування й корекції мовленнєвої діяльності на основі варіативно-модульного навчання (розвиток мовлення) та забезпечення корекційно-розвивального впливу на основі реалізації освітніх і корекційно-розвивальних програм стала Програма з розвитку мовлення для підготовчих, 1–4 класів СЗСО для дітей з інтелектуальними порушеннями.

Використана література

1. **Боряк О.В.** (2016). Психолого-педагогічні умови формування та корекції мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Випуск LXIX, Том 1. С. 121–127.
2. **Лянной Ю.О.** (2016). Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : теоретико-методологічний аспект : [монографія]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 566 с.
3. **Педагогическая** технология. URL: <https://studfiles.net/preview/5766848/>
4. **Санникова Н.Г.** (2015). Модель формирования учебной самостоятельности младших школьников в процессе речевой деятельности. Современные проблемы науки и образования. № 5. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=21517>
5. **Симеонова Н.М.** (2017). Модель педагогической технологии формирования иноязычной коммуникативной компетенции студентов неязыкового вуза средствами внеаудиторной деятельности. Образование и воспитание. № 2. С. 94–97. URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/56/2272/>
6. **Сучасні технології в освіті.** (2015). Ч. 1. Сучасні технології навчання : наук.-допом. бібліогр. покажч. Київ. Вип. 2. С. 9.

References

1. **Boryak O.V.** (2016). Psy'xologo-pedagogichni umovy` formuvannya ta korekciji movlennyevoyi diyal`nosti rozumovo vidstaly`x ditej molodshogo shkil`nogo viku. Zbirny`k naukovy`x pracz` «Pedagogichni nauky`». Vy`pusk LXIX, Tom 1. S. 121–127.
2. **Lyannoj Yu.O.** (2016). Profesijna pidgotovka majbutnix magistriv z fizy`chnoyi reabilitaciji u vy`shhy`x naval`ny`x zakladax : teorety`ko-metoologichny`j aspekt : [monografiya]. Sumy` : Vy`d-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka. 566 s.
3. **Pedagogy` cheskaya** texnologiy`ya. URL: <https://studfiles.net/preview/5766848>
4. **Sanny`kova N.G.** (2015). Model` formy`rovany`ya uchebnoj samostoyatel`nosti` mladshy`x shkol`ny`kov v processe rechevoj deyatel`nosti`. Sovremennye problemy nauky` y` obrazovany`ya. # 5. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=21517>
5. **Sy`meonova N.M.** (2017). Model` pedagogy`cheskoj texnologiy`y` formy`rovany`ya y`noyazychnoj kommuny`katy`vnoj kompetency`y` studentov neyazykovogo vuza sredstvamy` vneaudy`tornoj deyatel`nosti`. Obrazovany`e y` vospytany`e. # 2. S. 94–97. URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/56/2272/>
6. **Suchasni** texnologiyi v osviti. (2015). Ch. 1. Suchasni texnologiyi navchannya : nauk.-dopom. bibliogr. pokazhch. Ky`yiv. Vy`p. 2. С. 9.

Боряк О.В. Педагогическая технология формирования речевой деятельности младших школьников с интеллектуальными нарушениями

В статье представлена экспериментальная педагогическая технология формирования и коррекции речевой деятельности младших школьников с интеллектуальными нарушениями, алгоритм ее внедрения. Предложенная технология положена в основу функциональной системы формирования и коррекции речевой деятельности учащихся подготовительных – четвертых классов с легкой и умеренной степенью умственной отсталости.

Апробация эффективности процесса формирования и коррекции речевой деятельности, а также педагогическая интерпретация возможностей использования коррекционно-формирующего обучения в образовательном процессе специальных учреждениях общего среднего образования способствовало разработке педагогической технологии и

определению научно-методических основ ее реализации.

Учет индивидуальных психофизических возможностей учащихся обеспечивает оптимальную динамику развития речевой деятельности, содержание обучения предполагает вариативность его использования в начальной школе (на основе возможности перераспределения учебного материала). Соблюдение алгоритма поэтапного формирования и коррекции как основы речевой деятельности рассматривается с точки зрения учета познавательных и речевых возможностей детей с интеллектуальными нарушениями.

Ключевые слова: специальные учреждения общего среднего образования, дети с интеллектуальными нарушениями, младший школьный возраст, функциональная система формирования и коррекции речевой деятельности, педагогическая технология.

Boryak O.V. The pedagogical technology of formation of speech activity of younger students with intellectual disabilities

The theoretical and methodological diagnostics foundations, formation and correction of mentally retarded children speech activity of primary school age were investigated and experimentally proved for the first time. The scientific fundamentals speech foundations disorders caused to mental retardation (MR) are presented: causality, the cognitive specificity component of speech activity during mental retardation, mechanisms of speech disorders in mentally retarded children (MRC).

The functional system of language and speech, its structural components in the disorders development, caused to mental retardation, were investigated. The theoretical substantiation of systemic speech underdevelopment, caused by MR, was shown and qualitative characteristics of its severity were identified.

Characterization of the speech activity of the MRC of the primary school age was generalized as a result of a multifaceted analysis of pedagogical, psychological literary sources.

The diagnosis of speech activity MRC is presented in the study. The organizational and pedagogical conditions for the formation and correction of speech activity were allocated in special educational institutions for children with MRC. The structure and organization of the diagnostic stage of the study was proved: experimental method of investigating speech activity MRC of primary school age (the psycholinguistic aspect); experimental technique for diagnosing speech activity of mentally retarded children of primary school age (logopedic aspect).

The criteria of substantiation for the development of speech activity and differential diagnosis of speech disorders of mentally retarded children of primary school age were proved.

The experiment results showed significant differences from the normal state the basic indicators formation of the provision of the programming subsystem and the interpretation of speech acts (kinesthetic perception, kinesthetic praxis, auditory perception and auditory gnosis). The using of adapted neuropsychological techniques provided new data on spatial, kinesthetic, dynamic gnosis and praxis in mentally retarded children of primary school age.

It has been experimentally proved that children with mental retardation are very disorder not only by the operational-dynamic, but also by the communicative-verbal level of the regulatory subsystem.

As a result, the generalized symptoms of the semiotic subsystem (at expressive and impressive levels), identified at the final stage of research, subsystems of programming and regulation in children with mental retardation in most cases have the appropriate syndromes.

The research results confirmed our assumptions that, in spite of certain scientific developments in the context of the problem under study, its insufficient development both in the theoretical and in the practical direction remains topical. This confirms the need of research work on the problem and correction of speech activity formation of mentally retarded children of primary school age.

Keywords: speech activity, mentally retarded children, junior school age, systemic speech disorders, differential diagnostics, formation and correction of speech activity.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2018 р.

Статтю прийнято до друку 15.12.2018 р.

Рецензент: д.пед.н., проф. Шеремет М.К.

Рецензент: д.пед.н., проф. Федоренко С.В.

УДК 33.1-452

Галущенко В.І. victoria.galushchenko@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті проаналізовано проблему вивчення емоційної сторони мовлення дітей з порушеннями психо-мовленнєвого розвитку. Зокрема, увагу зосереджено на вивченні стану емотивної лексики у дошкільників з порушеннями мовлення. Визначено, що комплексна і максимально ефективна побудова корекційно-навчального впливу неможлива без глибокого знання специфіки становлення мовленнєвої діяльності в нормі, оскільки цілеспрямоване формування порушеної функції може будуватися тільки з урахуванням закономірностей її нормального розвитку. Проаналізовано розвиток емоційної лексики в мовленнєвому онтогенезі, визначені основні етапи формування емоційних компонентів. Обґрунтовано поняття про те, що розвиток емоційної лексики пов'язаний із засвоєнням знань про норми і правила моралі, оскільки слово може бути